

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ*

ՀՏԴ: 02(479.25)

DOI: 10.54503/2953-8092.2026.1(7)-110

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ

Կոտայքի մարզային գրադարան

ORCID: 0009-0007-6939-5265

Սույն հոդվածում ներկայացվում են ՀՀ Կոտայքի մարզում գործող գրադարանները՝ նպատակ ունենալով գնահատել վերլուծական պատկերը: ներկա վիճակը, զարգացման միտումները, նյութատեխնիկական ապահովվածությունը, գրքային ֆոնդի որակական և քանակական բնութագրերը, ընթերցողների ներգրավվածության մակարդակը, ծառայությունների մատուցման մատչելիությունը, էլեկտրոնային սպասարկման և թվայնացման գործընթացները: Վերլուծության արդյունքում բացահայտվել են ոլորտի հիմնական խնդիրներն ու մարտահրավերները, ներառյալ՝ տեխնիկական ռեսուրսների սահմանափակությունը, թվային ծառայությունների ոչ լիարժեք զարգացվածությունը և որոշ համայնքներում գրադարանների հասանելիության անհավասարությունը: Միևնույն ժամանակ արձանագրվել են դրական միտումներ՝ կապված գրադարանների՝ որպես հանրային և մշակութային կենտրոնների վերափմաստավորման, համայնքային կյանքի ակտիվացման և նոր ծառայությունների ներդրման հետ:

Հոդվածը նաև անդրադառնում է այն հարցին, թե որքանով են ժամանակակից գրադարանները նպաստում կրթական, մշակութային և սոցիալական փոխգործակցությանը: Արդյունքները կարող են ծառայել ոլորտի հետագա զարգացման ռազմավարությունների մշակման և գրադարանային համակարգի արդյունավետության բարձրացման համար:

* Հոդվածը ներկայացվել է 29.04.2026, գրախոսվել է 30.05.2026, ընդունվել է տպագրության 15.06.2026:

The article was submitted on 06.11.2025, reviewed on 30.05.2026, accepted for publication on 15.06.2026.

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

This article presents the libraries operating in the Kotayk region of the Republic of Armenia, with the aim of assessing their current condition, development trends, material and technical resources, and the qualitative and quantitative characteristics of their collections. The study also examines the level of reader engagement, the accessibility of library services, and the processes of digitalization and electronic service provision. The analysis identifies the major challenges facing the sector, including limited technical resources, the incomplete development of digital services, and unequal access to libraries in certain communities. At the same time, positive trends have been observed, particularly in the reconceptualization of libraries as public and cultural centers, the activation of community life, and the introduction of new services.

The article further addresses the extent to which contemporary libraries contribute to educational, cultural, and social interaction. The findings may serve as a basis for developing future strategies for the advancement of the library sector and enhancing the effectiveness of the library system.

Քանալի քառեր՝ Մարգային և համայնքային գրադարաններ, Կոտայքի մարզ մշակութային քաղաքականություն, թվայնացում, տեղեկատվական հասանելիություն:

Ինչպես հղել՝ Ներսիսյան, Ռ. (2026), Կոտայքի մարզի գրադարանները, *Հրապու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 1(7), 110-123. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2026.1\(7\)-110](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2026.1(7)-110)

How to cite (APA style): Nersisyan, R. (2026), Libraries of Kotayk Region, *Herald of the Armenian Library Association*, 1(7), 110-123. [https://doi.org/10.54503/2953-8092.2026.1\(7\)-110](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2026.1(7)-110)

Ներածություն

Գրադարանները դարեր ի վեր մշակույթի զարգացման վկաներն են եղել և մարդուն իմաստության հետ հաղորդակցվելու հնարավորություն են տվել: Այսօր դրանք հանդիսանում են տեղեկատվու-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

թյուն կուտակող և տարածող կառույցներ, որոնք կարևոր դեր ունեն հասարակության կրթական, մշակութային զարգացման գործում, ինչպես նաև ծառայում են որպես հանրային տարածքներ՝ ապահովելով ընթերցողների աճ, ներգրավվածություն և մոտիվացիա: Գրադարանները տեղեկատվական հասարակության կարևորագույն ինստիտուտներն են, գիտելիքի հասանելիության, կրթական գործընթացների աջակիցներ:

Գիտատեխնիկական առաջընթացի, բնակչության կրթական մակարդակի բարձրացման, տեղեկատվական հոսքերի կտրուկ աճի ներկա պայմաններում գնալով մեծանում է տեղեկատվական ծառայությունների մատուցումը, հավաքածուների թվայնացումը:

ՀՀ մարզերում գործող գրադարանները կարևոր դեր են խաղում մարզաբնակ բնակչության համար, որոնք իրականացնում և ապահովում են մարզի բնակչության գրադարանային-տեղեկատվական մատչելիությունը, տեղեկատվական ռեսուրսների հասանելիությունն ու բազմազանությունը:

Կոտայքի մարզը վարչական միավոր է Հայաստանի կենտրոնում: Այն զբաղեցնում է 2089 կմ² տարածք, բնակչությունը կազմում է 294.900 մարդ: Ներառում է 42 համայնքներ, այդ թվում՝ 7 քաղաքային և 35 գյուղական: Կոտայքի մարզը, ունենալով ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական համայնքներ, ներկայացնում է գրադարանային համակարգի բազմաշերտ պատկեր, որի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս բացահայտելու ոլորտի զարգացման միտումները և խնդիրները:

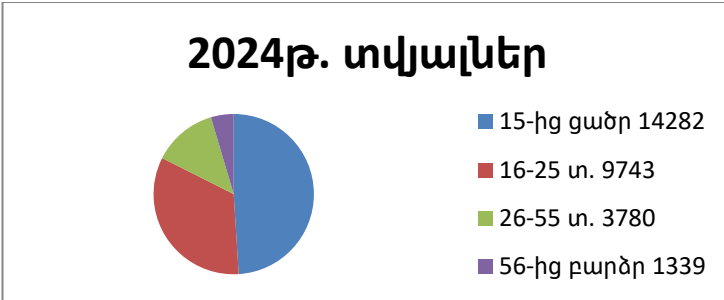
2024 թ. Կոտայքի մարզում գործել է 54 գրադարան, որոնցից 13-ը՝ քաղաքային, 40-ը՝ գյուղական, 1-ը՝ Կոտայքի մարզային¹:

¹ Տվյալները վերցված են ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի հաշվետվություններից՝ <https://statbank.armstat.am/pxweb/hy/ArmStatBank/> (15.06.2026)

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Պետք է նշել, որ մարզում ընթերցողների ընդհանուր թիվը կազմել է 29.144 մարդ, որից 18.056-ը սպասարկվել են քաղաքներում:

Գրաֆիկով ներկայացնում ենք ընթերցողների թիվը՝ ըստ տարիքային խմբերի:

Գրաֆիկից ելնելով՝ կարելի է նշել, որ մարզում ավելի շատ են կարդում մինչև 25 տարեկանները: 56-ից բարձր ընթերցողների թիվը շատ քիչ տոկոս է կազմում, ինչը կարող է կապված լինել զբաղվածության հետ:

Պարամական ակնարկ

Կոտայքի մարզի տարածքում գրադարանների պատմությունը սկսվում է դեռևս վաղ շրջանից: 8-րդ դարում Գրիգոր Այրիվանեցին Աթենքի և Արևմուտքի շատ դպրոցներ ու գրադարաններ այցելելուց հետո վերադարձել է Այրիվանք և հիմնել դպրոց: Իսկ Գռգիկ վարդապետի ջանքերով ծաղկում է ապրել գրչատունը, որը մեծ ու ծավալուն, բազմաթվանդակ գրապահոց էր: Այստեղից մեզ են հասել հայերեն շատ ձեռագրեր, որոնց մի մասը պահվում է Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում:

Գրադարաններն ուշադրության կենտրոնում են հայտնվել հատկապես 20-րդ դարի սկզբին: Դեռևս 1922 թ. մարզի տարածքում գործել են խրճիթ-ընթերցարաններ, օդա-ընթերցարաններ, որոնց հիման վրա էլ հետագայում ստեղծվել են գրադարանները:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Ըստ արխիվային տեղեկությունների՝ Ախտայի² տարածքում գործող խրճիթ-ընթերցարանները գործել են առավուտյան 8-ից երեկոյան 6-ը, որպեսզի հնարավոր լինեին գյուղացիների այցելությունները: Այստեղ կազմակերպվել են ընթերցումներ բնակչության համար: Կարդացել են գյուղատնտեսության տարբեր ոլորտների վերաբերյալ գրքույկներ, իրազեկել են գյուղացիությանը, որպեսզի նրանք հասկանան խրճիթ-ընթերցարանների կարևորությունն ու դերը:

1923 թ. Ախտայում բացվել է կենտրոնական գրադարան, որը շրջակա գյուղերին ապահովել է ամսագրերով և գրքերով:

1926-1927 թթ. շրջանում առաջին անգամ կառուցվել է 150-160-տեղանոց ակումբի շենքը, և ամբողջ գրադարանը՝ շուրջ 5000 կտոր գրականությամբ, տեղափոխվել է նոր շենք: Աճել է ընթերցողների քանակը:

Կոլեկտիվացման տարիներին մարզի տարածաշրջանում տարբեր շինություններին կից բացվել են գրադարաններ: Դրանցից կարելի է առանձնացնել Զովունիի մշակութային կենտրոնի գրադարանը, որը գործում է անցած դարի 40-ական թվականներից: Քառասունից ավելի տարիներ գրադարանի վարիչ է եղել գյուղացիների կողմից հարգված ՀԽՍՀ վաստակավոր գրադարանավար, երջանկահիշատակ Արտաշ Բարսեղյանը: 1965 թ. գյուղի՝ ներկայիս տարածքում տեղափոխվելու պահին գրադարանն ունեցել է 5000-5500 կտոր գրականություն: Այժմ ունի մոտ 15.500 կտոր գրականություն, իսկ տարվա ընթացքում գրադարանից օգտվել է 800-900 ընթերցող: Կառույցն ապահովված է տեխնիկական միջոցներով, համացանցով և այլ կապերով:

1965 թվականից առ այսօր գործում է նաև Պռոշյան գյուղի գրադարանը, որը վերանորոգված է, լուսավոր, հարմարավետ, ունի

² Ախտա – ներկայում՝ Հրազդան քաղաքը:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ջեռուցման համակարգ: Գրականությունը բավարարում է ընթերցողների պահանջները: Գրադարանը անվանվել է արցախյան հերոս Կարոտ Մկրտչյանի անունով:

1966-1967 թթ. Տարածաշրջանում գործել են Հրազդանի մանկական գրադարանը: Գրադարաններ են գործել նաև Կոտայք գյուղում և Արզականում: Բացի գործող գրադարաններից, սպասարկման ոլորտը ակտիվացնելու նպատակով որոշվել է ստեղծել տացքակետեր: Կազմակերպվել են համապատասխան թեմատիկ գրականությամբ փոքր գրադարաններ կարի արտադրամասերում, ֆաբրիկաներում:

1970-1980-ական թվականներին գրադարան է գործել նաև Ծաղկաձորում, որը սպասարկել է ոչ միայն տեղի բնակիչներին, այլև հովելներին: Այս թվականներից ստեղծվել է գրադարանների կենտրոնացված համակարգը (ԳԿՀ): Եթե մինչ այս ուշադրություն չէին դարձնում գրադարաններում աշխատողների կրթությանը, ապա ԳԿՀ-ի ստեղծվելուց հետո դրան մեծ ուշադրություն է դարձվել: ԳԿՀ-ի աշխատանքները մշտապես վերահսկվել են, կազմակերպվել են տարբեր միջոցառումներ թե՛ կենտրոնում, թե՛ մասնաճյուղերում (27 մասնաճյուղ): Հետաքրքիր են եղել թեմատիկ բնույթ կրող միջոցառումներն ու ցուցահանդեսները՝ «Հովվի տոն», «Բերքի տոն», «Մեղվապահ» և այլ միջոցառումներ, որոնց մասին գրել է նաև «Հրազդան» թերթը:

1980 թ. գրադարանների կենտրոնացված համակարգ ստեղծելու կապակցությամբ շրջանային և քաղաքային գրադարանները Աբովյանի տարածաշրջանում միավորվել են՝ ստեղծելով տարբեր բաժիններ, ունենալով ակտիվ գործունեություն:

1997 թ. փետրվարի 1-ից Աբովյանի գրադարանների կենտրոնացված համակարգը լուծարվել է՝ անվանվելով Աբովյանի համայն-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

քային գրադարան: Գրադարանների կենտրոնացված համակարգի գյուղական 32 մասնաճյուղեր իրենց գույքով և գրքային ֆոնդով հանձնվել են տվյալ տարածքների համայնքների տնօրինությանը:

2023 թ. հունվարի 10-ից կազմակերպությունը վերանվանվել է Արևյան համայնքի «Արևյանի համայնքային գրադարան» համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն: Արևյան համայնքի խոշորացման արդյունքում համայնքային գրադարանին է փոխանցել Կամարիս, Բալահովիտ, Մայակովսկի և Առինջ բնակավայրերի գրադարանային գործունեության կառավարումը:

Գրադարանի շենքն այսօր վերանորոգված է, ունի ընթերցասրահ և տարբեր բաժիններ:

Կամարիսի գրադարանն այսօր ունի 159 ընթերցող, Բալահովիտի գրադարանը՝ 239, Առինջի գրադարանը՝ 145: Առինջի գրադարանում տարեկան տացքը կազմել է 6400, այսինքն՝ 1 ընթերցողը կարդացել է միջինում 44 գիրք:

Սույն հոդվածի սահմաններում չենք կարող մանրամասն անդրադառնալ համայնքային բոլոր գրադարաններին, ուստի առավել մանրամասն ներկայացնենք Կոտայքի մարզային գրադարանի պատմությունը:

Գրադարանը ստեղծվել է 1930-ական թթ. ընդամենը մի քանի հարյուր կտոր գրականության հիման վրա: 1965 թ. այն դարձել է քաղաքային և ընդլայնել գործունեության սահմանները: 1979 թ., երբ կազմավորվել է Հրազդանի շրջանի ԳԿՀ-ն, քաղաքային գրադարանը դարձել է ԳԿՀ-ի կենտրոնական գրադարան: 1997 թ. «ՀՀ տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքով կենտրոնական գրադարանը վերակազմավորվել է Կոտայքի մարզային գրադարանի: Այն տեղակայված է բնակելի շենքի առաջին հարկում, զբաղեցնում է մոտ 592 քմ տարածք: «Կոտայքի մարզային գրադարան» պետական

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ոչ առևտրային կազմակերպությունը շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող ոչ առևտրային կազմակերպություն է, որը ստեղծվել է մշակութային, տեղեկատվական, կրթական գործունեություն իրականացնելու նպատակով: Կոտայքի մարզային գրադարանը, որը մարզի ամենամեծ գրադարանն է, ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության ենթակայությամբ գործող կազմակերպություն է: Գրքային հավաքածուն առ 22.04.2026 թ. կազմում է 84659 միավոր:

Գրադարանի հիմնական ֆոնդը ներառում է հայերեն և օտարալեզու գեղարվեստական գրքեր, ուսումնական, մեթոդական ձեռնարկներ, ամսագրեր, բառարաններ, ատլասներ և այլն:

Գրադարանն ունի 4 բաժին՝

1. սպասարկման և միջոցառումների կազմակերպման բաժին
2. մանկական բաժին
3. գրադարանային հավաքածուի պահպանման, համալրման, մշակման, մատենագիտական աշխատանքների բաժին
4. Մեդիագրագիտության բաժին:

Առանձնագատուկ ուշադրության է արժանի Մեդիագրագիտության բաժինը, որը ստեղծվել է գրադարանի և ընթերցողների մեդիագրագիտության մակարդակի բարձրացման նպատակով: Այն գործում է նախօրոք կազմված աշխատանքային պլանով: Ձեռք են բերվել մեդիային և տեխնոլոգիական կրթությանը վերաբերող համապատասխան նյութեր՝ խաղեր, ձեռնարկներ, պաստառներ: Կազմակերպվել են կլոր սեղաններ, մեդիահիգիենային նվիրված վերապատրաստման դասընթացներ: Կազմակերպվել է նաև մեդիագրագիտության շաբաթ, որի շրջանակներում սեմինարներ են անցկացվել տարեցների, համայնքային գրադարանների աշխատակիցների

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

համար, իսկ հանրակրթական դպրոցների սովորողների հետ իրականացվել են մեդիախաղեր:

Մարզային գրադարանում կազմակերպվում են բազմաբնույթ միջոցառումներ՝ գրքերի ցուցահանդեսներ, գրական երեկոներ, նոր գրքերի շնորհանդեսներ, հանդիպումներ անվանի մարդկանց հետ, քննարկումներ, տեսալսողական նյութերի դիտումներ, տարաբնույթ դասընթացներ և այլն: Արդեն ավանդույթ են դարձել «Ընթերցում են հայտնիները» և «Մերոնք» միջոցառումները:

«Ընթերցում են հայտնիները» խորագրի ներքո հանրապետության նշանավոր մարդիկ հեքիաթներ կամ փոքրիկ պատմվածքներ են կարդում մանուկ ընթերցողների համար, զրուցում նրանց հետ:

«Մերոնք» շարքի միջոցառումներում ներկայացվում են Կոտայքի մարզի մշակութային կյանքում ավանդ ունեցող մարդիկ՝ գրողներ, նկարիչներ, դերասաններ և ուրիշներ:

2016 թվականից գրադարանում գործում է տիկնիկային թատրոն, որի դերասանները գրադարանավարներն են:

2025 թ. ամռանից գրադարանում գործում է ամառային դպրոց: Իրականացվում են դասապատրաստումներ, մի շարք կրթական ծրագրեր: Գործում են անգլերենի, կորեերենի, ընթերցանության և ինտելեկտուալ խաղերի խմբակները:

Գրադարանը մասնակցում է հայաստանյան գրադարանների էլեկտրոնային համահավաք գրացուցակի ստեղծման աշխատանքներին, ինչպես նաև համագործակցելով Ազգային գրադարանի հետ՝ զբաղվում է պարբերական մամուլի թվայնացված էջերի մշակմամբ:

Գրադարանը ապահովում է ընթերցողական բոլոր խմբերի տեղեկատու-մատենագիտական սպասարկումը, վարում է թեմատիկ և հանձնարարական քարտարաններ, կազմում է թեմատիկ հիշար-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ժան տարեթվերի հանձնարարական ցանկեր, վարում է Երկրագիտական քարտարան, որը հանդիսանում է Կոտայքի մարզին նվիրված տպագիր բոլոր երկերի մասին տեղեկությունների ամենաամբողջական աղբյուրը:

Համալրումը իրականացվում է ընթերցողական պահանջով, պետական ֆինանսավորմամբ և նվիրատվությամբ: Գրադարանի սպասարկման և մանկական բաժիններ ընթերցողներն ունեն ազատ մուտք. կարող են ընտրել գրականությունը՝ համապատասխան իրենց ճաշակին և նախասիրությանը:

Գրադարանը համարվում է մեթոդական կենտրոն մարզում գործող բոլոր համայնքային գրադարանների համար: Կազմակերպում է սեմինար-խորհրդակցություններ, կլոր սեղաններ, մեթոդական օգնություն ցուցաբերելու և գրքեր նվիրելու նպատակով հաճախակի այցելություններ է կատարում համայնքային գրադարաններ:

Գրադարանն իրականացնում է «Ընտանեկան գրադարանավար» ծրագիրը, որի շրջանակում սպասարկվում են տեղաշարժման սահմանափակում ունեցող անձինք: Այսօր կրթական կարիքների և նոր չափորոշիչների իրականացման ճանապարհին գրադարանն աջակցում է կրթությանը՝ զարգացնելով տեղեկատվությունը ինքնուրույն գտնելու կարողություն, վերլուծական մտածողություն, համեմատելու և եզրակացություններ անելու հմտություններ, ընթերցանության մշակույթի ձևավորում, թվային ռեսուրսների կիրառում:

Վիճակագրական վերլուծություն

Ներկայացնենք Կոտայքի մարզի գրադարանների վիճակագրական տեղեկությունները 3 տարվա կտրվածքով (2002-2024 թթ.)՝ ըստ Վիճակագրական կոմիտեի տվյալների:

2022 թ. Կոտայքի մարզում գործել է 51 գրադարան, որոնցից 15-ը՝ Հրազդանի տարածաշրջանում, 25-ը՝ Արմավանի, 11-ը՝ Նաիրիի:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Գրքային ֆոնդը կազմել է 713.990, տացքը՝ 523.263, ընթերցողները՝ 34.033: 2024 թ. Կոտայքի մարզում գործել են 54 գրադարաններ, որոնցից 14-ը՝ քաղաքային, 40՝ գյուղական համայնքներում: Ֆոնդը կազմել է 695,5 հազար միավոր գրականություն տարբեր լեզուներով և բովանդակությամբ: Տացքը կազմել է 500.9 հազար: Ընթերցողների թիվը եղել է 29.144, որից 20.167-ը՝ իգական սեռի ներկայացուցիչներն են: Գրադարանային աշխատողների թիվը՝ 128, որոնցից միայն 40%-ն ունի մասնագիտական բարձրագույն կրթություն:

Սույն ուսումնասիրության շրջանակում հավաքագրել ենք որոշ տվյալներ Կոտայքի մարզի գործող գրադարանների մասին, որոնք ներկայացնում ենք ընթերցողին: 2026 թ. տվյալներով Կոտայքի մարզում գործում է 42 գրադարան, որոնցից 10-ը՝ Հրազդան համայնքում, 2-ը՝ Ծաղկաձոր համայնքում /մեկը քաղաքային, մյուսը՝ Մեղրաձոր բնակավայրի մարզամշակութային կենտրոնում/, 4-ը՝ Չարենցավան համայնքում /1-ը՝ քաղաքային, 3-ը՝ գյուղական բնակավայրերի՝ Կարենիսի, Ալափարսի, Արազականի/, Աբովյան համայնքում՝ 7 գրադարան, որից 1-ը՝ քաղաքային, 6-ը՝ գյուղական բնակավայրերում / Կամարիս, Բալահովիտ, Մայակովսկի, Առինջ, Գեղաշեն, Արամուս/: Առանձին գրադարան է գործում Բալահովիտում, 3 գրադարան Ակունք համայնքում, 1-ը՝ Գառնիում, 9-ը՝ Նաիրիի տարածաշրջանում, որից 3-ը՝ Եղվարդում, 4-ը՝ գյուղական բնակավայրերում: 5 գրադարան գործում է Նոր Հաճն համայնքում: Նոր են բացվել Բուժականի գրադարանը և Քանաքեռավանի գրադարանը:

Եզրակացություն

Կոտայքի մարզի գրադարանային համակարգի վերլուծությունը վկայում է ոլորտում ընթացող կառուցվածքային և բովանդակային փոփոխությունների մասին: Հետազոտված ժամանակահատվածում արձանագրվել է գրադարանների ընդհանուր թվի նվազում՝

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

2024 թ. գրանցված հարաբերական աճից հետո կտրուկ անկմամբ: Այս հանգամանքը պայմանավորված կարող է լինել ինչպես վարչատարածքային օպտիմալացման գործընթացներով, այնպես էլ ֆինանսական, կազմակերպչական և ժողովրդագրական գործոններով:

Գրքային ֆոնդի և գրքերի տացքի ցուցանիշների նվազման միտումները վկայում են գրադարանների գործունեության արդյունավետության նվազման մասին: Թեև 2024 թ. գրադարանների թվի աճ է արձանագրվել, այն չի ուղեկցվել ֆոնդի համարժեք համալրմամբ կամ ընթերցողական ակտիվության բարձրացմամբ, ինչը ենթադրում է, որ քանակական աճը չի վերածվել որակական զարգացման: 2022 թ. համեմատությամբ նկատվում է ֆոնդի, տացքի կրճատում, ինչը շարունակական բնույթ է կրում նաև հետագա տարիներին:

Ընթերցողների թվի նվազումը հանդիսանում է առավել մտահոգիչ ցուցանիշներից մեկը, քանի որ այն անմիջականորեն արտացոլում է գրադարանների հասարակական դերի և պահանջարկի անկումը: Հատկանշական է, որ ընթերցողների կազմում գերակշռում են իգական սեռի ներկայացուցիչները, ինչը կարող է մատնանշել ընթերցողական վարքագծի գենդերային առանձնահատկությունները և պահանջում է լրացուցիչ սոցիոլոգիական ուսումնասիրություն:

Մարդկային ռեսուրսների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գրադարանային համակարգում աշխատողների զգալի մասը չունի մասնագիտական բարձրագույն կրթության, ինչը բացասաբար է անդրադառնում նորարարական ծրագրերի ներդրման և ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման վրա: Սա ոլորտում մասնագիտական վերապատրաստման և կարողությունների զարգացման անհրաժեշտության կարևոր ցուցիչ է:

2026 թ. արձանագրված նոր գրադարանների բացումը վկայում է ոլորտում որոշակի ակտիվացման և զարգացման ներուժի առ-

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կայության մասին: Սակայն այս դրական միտումները դեռևս չեն փոխհատուցում ընդհանուր նվազման միտումները և պահանջում են համակարգային, երկարաժամկետ ռազմավարական մոտեցում: Գործող գրադարանների հիմնական մասը ապահովված է ժամանակակից համակարգչային տեխնոլոգիաներով: Դրանց մեծ մասը նաև վերանորոգվել է վերջերս: Բոլոր գրադարաններն իրականացնում են էլեկտրոնային ծառայություններ, իսկ մարզային գրադարանը՝ նաև թվային նյութերի մշակման աշխատանքներ: Ընդհանուր առմամբ, կատարված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Կոտայքի մարզի գրադարանային համակարգը գտնվում է վերափոխման փուլում, որտեղ առկա են ինչպես ռիսկեր, այնպես էլ զարգացման հնարավորություններ: Արդյունավետ զարգացման ապահովման համար անհրաժեշտ է իրականացնել համալիր միջոցառումներ՝ ուղղված գրադարանների նյութատեխնիկական բազայի արդիականացմանը, գրքային ֆոնդերի համալրմանը, ընթերցողական մշակույթի խթանմանը, ինչպես նաև մասնագիտական կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման համակարգի բարելավմանը: Միայն այս պարագայում հնարավոր կլինի ապահովել գրադարանների՝ որպես գիտակրթական և մշակութային կարևորագույն հաստատությունների դերի վերականգնումն ու ամրապնդումը ժամանակակից հասարակությունում: Իսկ մարզային գրադարանն, այսօր գործում է որպես ամբողջ համակարգի կենտրոնական հանգույց՝ նպաստելով քաղաքային և համայնքային գրադարանների մասնագիտական և մեթոդական աջակցությանը: Ճիշտ է, գրադարանում դեռևս կան խնդիրներ, սակայն այն ծառայում է հանրային տարածք, տեղեկատվական կենտրոն, և կրթական միջավայր ամբողջ մարզի համար:

ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ, ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ 2023 – Մուրադյան, Պ., Գրիգորյան, Մ., Մարգային գրադարանների զարգացման միտումները, *Գավառի պետական համալսարանի գիտական հոդվածների ժողովածու* (Երևան), 14, 404-418 [Muradyan, P., Grigoryan, M. (2023), Development Trends of Regional Libraries, *Collection of Scientific Articles of Gavar State University* (Yerevan), 14, 404-418];

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002 – Թվային գրադարաններ, Երևան, Հեղ. հրատ., 168 [Zargaryan, T. (2002), *Tvayin Gradaranner*, Yerevan, Hegh. Hrat., 168];

ՌԱՖԱՅԵԼՅԱՆ ՄԱՆՎԵԼ 2013, Քարվանսարա, Երևան, 435 [Rafayelyan Manvel(2013), Qarvansara, Yerevan, 435];

LIBRARIES OF KOTAYK REGION

RUZANNA NERSISYAN

Kotayk Regional Library

Բանալի բառեր՝ Regional and community libraries, Kotayk region, cultural policy, digitization, information accessibility.

In general, the analysis shows that the library system of Kotayk region is in the transformation phase, where there are both risks and development opportunities. To ensure effective development, it is necessary to implement complex measures aimed at modernizing the material and technical base of libraries, replenishing book collections, promoting reading culture, as well as improving the system of training and retraining of professional personnel. Only in this case will it be possible to ensure the restoration and strengthening of the role of libraries as important scientific, educational and cultural institutions in modern society. And the regional library today acts as a central hub of the entire system, contributing to the professional and methodological support of city and community libraries. True, there are still problems in the library, but it serves as a public space, information center and educational environment for the entire region.